

Προτάσεις για το Βιο-Περιβάλλον - Κυβερνητικός και Επιχειρησιακός Προγραμματισμός

Νίκος Σκουλάς

Σύμβουλος Επιχειρήσεων Τροφίμων

τ. Υπουργός Τουρισμού

Πρώτα θέλω να ευχαριστήσω την καλή μου φίλη Αγνή Βλαβιανού-Αρβανίτη, Πρόεδρο της Διεθνούς Οργάνωσης Βιοπολιτικής, όχι μόνο για την ευκαιρία να συμμετάσχω σ' αυτό το συνέδριο αλλά και για όλη τη βοήθεια που μας έχει προσφέρει στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τη σημασία του βιο-περιβάλλοντος και τους κινδύνους που το απειλούν εξαιτίας της άγνοιας και της αμέλειάς μας. Είναι μία σημαντική Ελληνίδα και πολίτης του πλανήτη μας, μάς κάνει όλους περήφανους και μας εμπνέει με το παράδειγμά της.

Με τη σημερινή μου σύντομη παρέμβαση δεν θα προσπαθήσω να υποκαταστήσω τους άλλους ομιλητές που ο καθένας τους είναι κορυφαίος στο γνωστικό του αντικείμενο, κάνοντας, με αυτόν τον τρόπο, κατάχρηση του πολύτιμου χρόνου σας.

Θα καταθέσω όμως ορισμένες παρατηρήσεις με βάση την εμπειρία μου σε δύο βασικούς τομείς της Ελληνικής οικονομίας, τον τουρισμό και τη βιομηχανία τροφίμων, ιδιαίτερα τη διακίνησή τους και υπό το φως αυτών των εμπειριών θα εκφράσω τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες μου, ως ενεργός πολίτης αυτής της χώρας, αλλά και θα υποβάλω κάποιες προτάσεις που ίσως βοηθήσουν την κοινή μας αναζήτηση για τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής στρατηγικής των επιχειρήσεων για το βιο-περιβάλλον.

Με ανησυχεί η σκέψη πως τον περασμένο Μάη "ο πληθυσμός της Γης ξεπέρασε τα 5,5 δισεκατομμύρια" και πως, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Population Reference Bureau της Washington, "προστίθεται άλλο ένα δισεκα-τομμύριο κάθε έντεκα χρόνια", ή αν προτιμάτε 250 χιλιάδες ψυχές κάθε μέρα.

Με ανησυχεί εξίσου το γεγονός πως στη χώρα μας έχουμε αισίως φτάσει το συντελεστή πληθυσμιακής πυκνότητας των 80 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Εάν αυτό το γεγονός συνδυαστεί με τον άκρατο καταναλωτισμό του μέσου Έλληνα και την πολύ χαμηλή κοινωνική, και κατ' επέκταση περιβαλλοντική, συνείδηση που τον χαρακτηρίζει, προκύπτει μια σύνθεση η οποία, εμένα τουλάχιστον, με τρομάζει.

Από εμπειρική παρατήρηση βγαίνει αβίαστα το παράδοξο συμπέρασμα πως ο λαός μας, που μέσα στο σπίτι του είναι ίσως ο καθαρότερος λαός του κόσμου, στους δημόσιους και κοινόχρηστους χώρους ελάχιστα συμπεριφέρεται ως υπεύθυνο κοινωνικό ον, ρυπαίνοντας τα πάντα γύρω του, θάλασσες, ποτά-μια, παραλίες, δρόμους και πλατείες, αδιαφορώντας για το πράσινο και καίγο-ντας τα λίγα δάση που μας απέμειναν.

Υπάρχουν ίσως έγκυροι ιστορικοί λόγοι που εξηγούν αυτή την αντικοινωνική, κατά τινάς αντιεξουσιαστική συμπεριφορά μας (τουρκική, ενετική και γερμανική κατοχή, ο κακός χωροφύλακας κ.λ.π.), αλλά αυτά ας τα αφήσουμε στους κοινωνιολόγους. Είναι εξίσου προφανές ότι σύντομα, αν συνεχίσουμε μ' αυτό το ρυθμό, όχι μόνο δεν θα μπορούμε να ομιλούμε για ποιότητα ζωής, αλλά μπορούμε να προβλέψουμε με μαθηματική ακρίβεια την καταστροφή του βιο-περιβάλλοντος με όλες τις συνέπειες που αυτό εμπεριέχει.

Οι Δυτικοευρωπαίοι και οι κάτοικοι άλλων προηγμένων χωρών (ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία, κ.α.) έχουν προ πολλού αρχίσει να συνειδητοποιούν τους κινδύνους από τα διάφορα χημικά τα οποία έχουν γίνει αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής μας ζωής και ότι δεν μπορούμε πια να απολαμβάνουμε τις ανέσεις που μας προσφέρουν προϊόντα με χημική προέλευση όπως τα πλαστικά, τα απορρυπαντικά και τα αεροζόλ, χωρίς να πληρώσουμε και ένα κρυφό τίμημα: όλα αυτά με τον καιρό θα καταλήξουν στο νερό ή και στο έδαφος, μέσω των χωματερών, των αποχετεύσεων και των υπονόμων. Με βάση αυτή την αντίληψη, έχουν αναλάβει δυναμικές πρωτοβουλίες με τη μορφή συντονισμένων προσπαθειών όχι μόνο για τον έλεγχο της ρύπανσης αλλά προ παντός για την πρόληψη της στην πηγή. Στην προσπάθεια αυτή συνεργάζονται καταναλωτές, έμποροι λιανικής πώλησης, παραγωγοί, κοινωνικοί και κυβερνητικοί φορείς με κοινό στόχο τη μείωση του ρυθμού σε πρώτη φάση και την αναστροφή της καταστροφικής αυτής πορείας μακροπρόθεσμα.

Μόνον εμείς δε φαίνεται να ανταποκρινόμαστε. Χαρακτηριστικά σας αναφέρω τα αποτελέσματα μιας έρευνας που διεξήχθη από το Ινστιτούτο Μάρκετινγκ Τροφίμων (FMI) το 1992 σε 16 Ευρωπαϊκές χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα και στην οποία είχα μία μικρή συμβολή. Οι κατανα-λωτές ρωτήθηκαν σχετικά με το ενδιαφέρον τους για τη συσκευασία τροφίμων και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Και σ' αυτή την έρευνα, δυστυχώς, κερδί-σαμε το αντι-ρεκόρ.

Στην Ευρώπη, το 73% των νοικοκυριών ανακυκλώνει γυαλί, το 62% εφημε-ρίδες (στην Ελλάδα μόνο 13%), το 53% υφάσματα, το 46% μπαταρίες, το 32% μεταλλικά κουτιά, το 26% πλαστικά.

Στην Ελλάδα, λιγότερο από ένα στα έξι νοικοκυριά (16%) ανακυκλώνει ένα ή περισσότερα είδη. Σχετικά με το μέσο όρο των ειδών που ανακυκλώνονται ανά νοικοκυριό, η Ελλάδα σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης, κα-τέχει την τελευταία θέση με 0,3. Τις πρώτες θέσεις κατέχουν: η Αυστρία (5,1), η Ελβετία (5) και η Γερμανία (4,8).

Η ίδια έρευνα όμως, έδωσε και ένα στοιχείο που κατά τη γνώμη μου περιέχει ένα μικρό σπινθήρα αισιοδοξίας. Περισσότεροι από τους μισούς Έλληνες (56%) απάντησαν ότι ενδιαφέρονται πολύ για τη συσκευασία τροφίμων και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και 33% ότι ενδιαφέρονται αρκετά. Αυτή η δημοσκοπήση φαίνεται να επιβεβαιώνεται και από εμπειρική παρατήρηση

(ο καθένας μας το διαπιστώνει καθημερινά στον κοινωνικό του περίγυρο). Ο μέσος Έλληνας διακατέχεται από μία έντονη ανησυχία την οποία εκφράζει σε κάθε ευκαιρία καταλογίζοντας τις ευθύνες όπου δει, κατά το συνήθη τρόπο, χωρίς όμως να διατυπώνει προτάσεις άξιες λόγου για το τι χρειάζεται να γίνει, ποιος θα το κάνει και μάλιστα τι θα κάνει ο ίδιος.

Προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι ο Έλληνας έχει επαρκώς ευαίσθητο-ποιηθεί, είτε γιατί έχει συνειδητοποιήσει την ουσία του προβλήματος, είτε γιατί η ποιότητα της ζωής του, ιδιαίτερα στις μεγαλουπόλεις, έχει σημαντικά υποβαθμιστεί εξαιτίας μιας αντίστοιχης υποβάθμισης του περιβάλλοντος, και είναι έτοιμος να κινητοποιηθεί προς τη σωστή κατεύθυνση.

Η κύρια δυσκολία όμως, για την αξιοποίηση αυτού του κλίματος έγκειται στην έλλειψη μηχανισμών που θα κατευθύνουν την προσπάθεια προστασίας του βιο-περιβάλλοντος, θα ενημερώσουν επιχειρήσεις, κοινωνικούς φορείς και πολίτες αλλά και θα συντονίσουν τις ενέργειες όλων των ενδιαφερομένων μερών.

Ακόμα και αν ο Έλληνας πολίτης δεχθεί τα μηνύματα των καιρών και συλλέγει για ανακύκλωση τις κύριες κατηγορίες ανακυκλώσιμων προϊόντων (χαρτιά, γυαλιά, αλουμίνιο, λευκοσίδηρο και πλαστικά), δεν υπάρχουν επαρκείς μηχανισμοί συλλογής και δεν υπάρχουν βιομηχανίες ανακύκλωσης.

Για να είμαστε δίκαιοι έχει σημειωθεί μικρή αλλά αξιοσημείωτη πρόοδος στο αλουμίνιο, λόγω της υψηλής αξίας του scrap αλουμινίου, εξαιτίας του γεγονότος ότι χρειάζεται μόνο τήξη του μετάλλου χωρίς καμία άλλη πολυέξοδη επεξεργασία και της σχετικά γρήγορης απόσβεσης των βιομηχανικών εγκαταστάσεων που απαιτούνται.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί, ότι πολλοί Δήμοι και Κοινότητες της Ελλάδας έχουν αρχίσει πιλοτικά προγράμματα ανακύκλωσης κουτιών αλουμινίου. Ανάμεσα σ' αυτούς είναι οι Δήμοι Νέου Ψυχικού, Ζακύνθου, Σπετσών, Σκύρου, Δάφνης και Κορδελιού, με παράλληλη ενημέρωση και ευαίσθητο-ποίηση της κοινής γνώμης και των σχολείων.

Ανάλογες προσπάθειες, με λιγότερο όμως εντυπωσιακά αποτελέσματα, γίνονται από ορισμένους Δήμους, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει δίκτυα συλλογής γυάλινων φιαλοειδών, ενώ προσπάθειες γίνονται από την εκκλησία, οικολογικούς συλλόγους και μία ιδιωτική εταιρία, που συγκεντρώνουν πα-λαιόχαρτα (περιοδικά, εφημερίδες) με βάση την εθελοντική προσφορά του κοινού.

Η Αμερική έχει σημειώσει σημαντικές προόδους στους τομείς αυτούς και προηγείται της Ευρώπης που την ακολουθεί από αρκετά μεγάλη απόσταση, ενώ η Ελλάδα υστερεί απελπιστικά σε όλους τους τομείς. Δυστυχώς, στη μεγάλη αυτή πρόκληση, το κράτος λάμπει δια της απουσίας του.

Κατά τη γνώμη μου, χρειάζεται να συσταθεί ένας μεγάλος οργανισμός, ως πούμε το Εθνικό Συμβούλιο Προστασίας του Βιο-Περιβάλλοντος, στον οποίο θα συμμετέχουν εθελοντικά και ενεργά, δια των συλλογικών οργάνων τους, οι βιομήχανοι-παραγωγοί καταναλωτικών αγαθών (π.χ. ΣΕΒ), οι διακινητές αυτών των αγαθών, χονδρέμποροι και έμποροι λιανικής πώλησης (π.χ. ΣΕΣΜΕ), οι καταναλωτές (π.χ. ΙΝΑ), τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, κοινωνικοί φορείς, φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κ.α. που θα υποστηρίζονται αλλά δεν θα κηδεμονεύονται από το κράτος, το οποίο δεν θα είναι τροχοπέδη αλλά θα έχει την επιτελική ευθύνη για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Το Συμβούλιο αυτό, αξιοποιώντας τη συσσωρευμένη εμπειρία των προχω-ρημένων στον τομέα αυτό χωρών και φορέων (πρέπει επιτέλους να πάψουμε να ανακαλύπτουμε εκ νέου τον τροχό), με την υποστήριξη της πολιτείας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα αναλάβει την ευθύνη να κινητοποιήσει και να συντονίσει τις ενέργειες των μελών των φορέων που τη συνιστούν και να ενημερώσει καθώς και να καθοδηγήσει τους Έλληνες πολίτες μέσα από τα μέσα ενημέρωσης, τα σχολεία και άλλα μέσα επικοινωνίας.

Από το βήμα του Εθνικού αυτού Συμβουλίου μπορούν να δημιουργηθούν κοινωνικές συναινέσεις και να αναπτυχθούν προτάσεις προς την Κυβέρνηση για νομοθεσία που θα είναι αποδεκτή από τα ενδιαφερόμενα μέρη, και επο-μένως εφαρμόσιμη.

Το Συμβούλιο αυτό, συλλέγοντας και ταξινομώντας τα αποτελέσματα των μελετών που ήδη υπάρχουν ή που θα εκπονεί το ίδιο, θα μπορεί να κάνει προ-τάσεις για καθαρότερη παραγωγή και πρόληψη της ρύπανσης στην πηγή, ενώ θα εντοπίζει την ανάγκη δημιουργίας βιομηχανιών διαχείρισης και ανακύ-κλωσης απορριμμάτων καθώς και δικτύων περιουλογής τους, υποδεικνύο-ντας στην Κυβέρνηση και στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα αναγκαία οικονομικά και νομοθετικά κίνητρα.

Με εκλαϊκευμένες εκδόσεις, βιντεοταινίες και άλλα εποπτικά μέσα θα περνά το μήνυμα στους πολίτες για τους κινδύνους της μετατόπισης του προβλήματος των απορριμμάτων της υπερκατανάλωσης στις χωματερές και θα προωθεί το τρίπτυχο :

- Μείωση της ποσότητας των υλικών συσκευασίας που γίνονται απορρίμματα.
- Επαναχρησιμοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων υλικών συσκευασίας.
- Ανακύκλωση όσο το δυνατόν περισσότερων υλικών συσκευασίας και μετατροπή των βιο-αποικοδομήσιμων υλών σε λίπασμα ή αξιοποίηση για παραγωγή ενέργειας.

Παραινέσεις όπως :

- Αποφεύγετε τις περιττές και "υπερβολικές" συσκευασίες
- - Αγοράζετε μεγαλύτερα μεγέθη (οικονομικά - οικογενειακά μεγέθη)
- Χρησιμοποιείτε συμπυκνωμένες μορφές προϊόντων καθώς και προϊόντα με διπλή χρήση
- Προτιμάτε προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές όπως επαναφορτιζόμενες μπαταρίες, κ.α.

- Προτιμάτε σακούλες που προσφέρονται για επαναλαμβανόμενες χρήσεις, σακούλες από ανακυκλώσιμη ύλη ή σακούλες από καναβάτσο ή δίχτυ
- Αγοράζετε οικολογικά προϊόντα
- Μην πετάτε κιβώτια, βάζα και πλαστικά δοχεία που μπορούν να εξυπηρετήσουν άλλες ανάγκες του σπιτιού
- Κάνετε προσεκτική διαλογή χαρτικών, γυάλινων υλικών συσκευασίας, αλουμινίου, λευκοσιδήρου ή πλαστικών, και παραδώστε τα στο κέντρο πε-ρισυλλογής και ανακύκλωσης (εφόσον βέβαια λειτουργούν τέτοια κέντρα στην περιοχή σας).

Είναι βαθιά μου πίστη πως ο Έλληνας πολίτης, έχοντας συνειδητοποιήσει τα αδιέξοδα στα οποία μας έχει οδηγήσει η ως τώρα τακτική της συλλογικής απληστίας και αδιαφορίας για το κοινό καλό, είναι έτοιμος να ανταποκριθεί σε θετικές πρωτοβουλίες που θα αναλάβουν οι ηγεσίες των κλάδων της βιομηχανίας, του εμπορίου, των καταναλωτικών οργανώσεων, και των δημοσίων φορέων. Οφείλουμε όμως να αναλάβουμε αυτές τις πρωτοβουλίες χωρίς καμιά καθυστέρηση.

Θα ήταν ασυγχώρητη παράλειψη αν δεν προσέθετα λίγες σύντομες παρατηρήσεις για τον τουρισμό της χώρας μας σε σχέση με το θέμα που πραγματευόμαστε σήμερα, μια και η εξάχρονη θητεία μου στη διαμόρφωση και άσκηση της τουριστικής πολιτικής μου επιβάλλει ή έστω μου επιτρέπει να έχω άποψη.

Η σημασία του ρόλου του τουρισμού για την οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει βέβαια να εκτιμάται υπό το πρίσμα της επίδρασής του στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, με βάση την ακαθάριστη αξία παραγωγής της ετήσιας τουριστικής κατανάλωσης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, καθώς και της επίδρασής του στις επενδύσεις και την απασχόληση. Μαζί με τα στοιχεία αυτά, στη διαδικασία διαμόρφωσης της πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη, πρέπει να συνεκτιμάται και η σημασία της προστασίας και της ανάδειξης του περιβάλλοντος.

Κατά καιρούς προβάλλεται η άποψη ότι τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό έχουν ως αναπόφευκτο αρνητικό αντιστάθμισμα την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς και τη συνεπαγόμενη υποβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Εμείς αντίθετα πιστεύουμε, ότι για να επιβιώσει μακροπρόθεσμα ο τουρι-σμός, ως οικονομική δραστηριότητα, είναι ανάγκη να προστατεύσει τους πόρους εκείνους πάνω στους οποίους στηρίζεται. Αυτό σημαίνει, ότι η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προστασία και την ανάπτυξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και τη διατήρηση και προβολή της παράδοσης και του Ελληνικού τρόπου ζωής. Σε τελευταία ανάλυση, η ποιότητα που προσφέ-ρουμε στον επισκέπτη μας είναι η ποιότητα της ζωής που ζούμε.

Η ποιότητα του βιο-περιβάλλοντος, του δασικού και υδάτινου πλούτου, της χλωρίδας, της πανίδας, των βιοτόπων, η διατήρηση της οικολογικής ισορ-ροπίας και η δόμηση πόλεων και οικισμών σε κλίμακα και αισθητική που σέβεται τον άνθρωπο, δεν είναι απλά παράγοντες που συμβάλλουν στην καλύτερη ποιότητα της τουριστικής προσφοράς για τον ξένο επισκέπτη και επηρεάζουν αποφασιστικά την ποιότητα ζωής του Έλληνα πολίτη, αλλά αποτελούν όρο επιβίωσης της ανθρώπινης κοινωνίας για την επόμενη χιλιετία.

Κατά τη διάρκεια μιας περιόδου 25 και πλέον ετών, ο κ. **Νίκος Σκουλάς** απασχολήθηκε επαγγελματικά, στον Καναδά και στην Ελλάδα με την εμπορία και διακίνηση τροφίμων. Οι δραστηριότητές του, μεταξύ άλλων, περιέλαβαν το χονδρεμπόριο και το λιανεμπόριο, τόσο με τη μέθοδο αλυσίδων καταστημάτων τροφίμων, όσο και με το σύστημα της δικαιόχρησης, καθώς και με τον εφοδιασμό και την υποστήριξη χώρων μαζικής σίτισης. Επί έξι έτη κατείχε διάφορες κυβερνητικές θέσεις στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων: υπεύθυνος της Γραμματείας Προβληματικών Επιχειρήσεων, Γενικός Γραμματέας ΕΟΤ, Υπουργός Αναπληρωτής Εθνικής Οικονομίας και Υπουργός Τουρισμού. Σήμερα εργάζεται ως σύμβουλος επιχειρήσεων, κυρίως στον κλάδο των τροφίμων, και διευθύνει το "Εργαστήριο Ηγετικών Στελεχών", το οποίο ο ίδιος ίδρυσε το 1985, με σκοπό την οργάνωση και διεξαγωγή πρότυπων προγραμμάτων εκπαίδευσης μανάτζμεντ για στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων.